

Vloga in pomembnost šolske mediacije na osnovni šoli

Role and Importance of School Mediation in Primary School

Manja Brinovšek

Izvleček

V prispevku obravnavam pomen mediacije v osnovni šoli, ki jo je Zakon o osnovni šoli, v letih 2008 do 2010, opredelil kot eno izmed ustreznih rešitev reševanja sporov, šole pa so jo nato vključile v svoje vzgojne načrte. Predstavljeni bodo teoretični temelji mediacije, postopki vključitve naše šole ter celostni pristop k mediaciji, v okviru katerega so sodelovali vsi zaposleni. Navajam tudi nekaj primerov iz prakse, kjer se je mediacija izkazala kot ustrezna rešitev.

Ključne besede

mediacija, vrstniška mediacija, mediator, osnovna šola, šolska knjižnica

UDK 373.3:347.965.42

Keywords

mediation, peer mediation, mediator, primary school, school library

Abstract

The article introduces the significance of primary school mediation, defined by the Elementary School Act from 2008-2010 as one of the appropriate dispute solving solutions, which was introduced in school education plans. Included are theoretical mediation basics, the inclusion process of our school and a comprehensive mediation approach with the participation of all employees. A few practical examples are also given as instances where mediation proved successful.

UVOD

V zadnjih letih, po sprejemanju vzgojnih načrtov¹ v osnovnih šolah, ki jih je predvidel Zakon

1 Vzgojni načrt je dokument, ki določa načine uresničevanja ciljev in vrednot v osnovni šoli, ob upoštevanju potreb in interesov učencev ter posebnosti širšega okolja. Ministrstvo za šolstvo in šport je že leta 2008 v priporočilih za izdelavo vzgojnih načrtov po slovenskih šolah predlagalo šolsko mediacijo kot enega izmed pristopov za delo z učenci.

o osnovni šoli,² je ena izmed zelo zaželenih tehnik reševanja sporov ravno vrstniška mediacija. Vendar pa tovrstna mediacija ne more obstajati brez šolske mediacije, ki pa jo smejo voditi le usposobljeni šolski strokovni delavci. Tudi na naši šoli se je vodstvo, v posvetu z zainteresiranimi strokovnimi delavci, odločilo

2 Vzgojni načrt za osnovne šole je obvezen od šolskega leta 2009/2010.

Vrstniška mediacija je ena izmed oblik alternativnega reševanja sporov. Pri vrstniški mediaciji je celoten proces v rokah učencev.

Mediacija v šoli spodbuja pozitivno komunikacijo – mlade spodbuja k temu, da svoje konflikte rešujejo tako, da prisluhnejo drug drugemu, razvijajo kritično mišljenje in veščine razreševanja konfliktov.

začeti vpeljevati postopke za usposabljanje mediatorjev (najprej strokovnih delavcev). Ob tem je bilo pomembno, da se je šola priprave lotila celostno (upoštevajoč zakonodajo, prostorske in kadrovske zmožnosti) ter zasnovala in potrdila načrte in vizijo dela. Pomembno je tudi dejstvo, da se je pri nakupu literature vključil tudi šolski knjižničar, ki je poskrbel za nabavo aktualnih gradiv, njihovo strokovno obdelavo ter kroženje. V knjižnici so področju namenjene posebne police, pripravljena je bila tudi informativna razstava. V prispevku bodo predstavljeni teoretične osnove in vrste mediacije ter praktični primeri in izkušnje iz naše šole.

MEDIACIJA, ŠOLSKA IN VRSTNIŠKA MEDIACIJA

»Mediacija je postopek, v katerem se osebe, ki imajo problem ali konflikt, ob pomoči tretje osebe, posrednika oziroma mediatorja, pogovorijo in ugotovijo, kje so točke njihovega spora, izrazijo svoja mnenja, ideje, težave in čustva, izmenjajo stališča ter poskušajo najti rešitev, s katero bodo vsi zadovoljni. V mediaciji prevzamejo udeleženci odgovornost za rešitev nastalega konflikta. Mediacija pomaga pri vzpostavljanju odnosov medsebojnega zaupanja in spoštovanja. Mediator, posrednik v sporu, je lahko vrstnik ali odrasla oseba. Prevzema le vlogo mediatorja in ne posega v samo reševanje problema, čeprav modro ponudi potrebno pomoč. Pomembna značilnost vrstniške mediacije je, da je proces mediacije v celoti v rokah učencev: izvajajo ga učenci za učence, toda s pomočjo mentorja. To je dragocena izkušnja za strani v sporu in za vrstnike mediatorje. Mediacija je prostovoljen, izvensoden proces reševanja težavnih vprašanj, v katerem se soudeleženci v sporu, ob podpori mediatorja (nepriistranskega posrednika), sporazumejo, da bodo v poštenem odnosu iskali rešitev spora, ki bo ustrezala interesom vseh udeleženihih.« (Priporočila, 2008, str. 19)

Mediator je torej strokovno usposobljena, kompetentna oseba za vodenje in izvajanje mediacije. V svoji vlogi je nepristranski in nevtralen, skrbi za spoštljivo ter konstruktivno

komunikacijo med udeleženci. V samem procesu mediacije (ob pomoči ustreznih metod in tehnik) udeležencem omogoča iskanje in odkrivanje sprejemljivih rešitev za obe strani.

Šolska mediacija (povzeto po spletni strani³) je s šolo in šolskim okoljem povezana mediacija, ki je v prvi vrsti namenjena učencem, šoli in staršem učencev, poleg tega pa tudi drugim vpletenim, ki so s šolo tako ali drugače povezani. Šolska mediacija vključuje mediacijo v sporih med učenci ali med starši učencev, med učenci oz. njihovimi starši in zaposlenimi, med zaposlenimi, med zaposlenimi in vodstvom šole ter med šolo in okoljem ali drugimi institucijami.

Vrstniška mediacija je ena izmed oblik alternativnega reševanja sporov. Pri vrstniški mediaciji je celoten proces v rokah učencev (gre za konstruktiven način reševanja konfliktov, kjer za svoje spore prevzamejo odgovornost učenci sami). V vlogi mediatorjev delujejo učenci, ki so se izobraževali za mediatorje. Mediacijo opravljajo pod mentorstvom učiteljic mediatork. Tudi v tem procesu mediacije osebi, ki sta sprti, s pomočjo nevtralne osebe – mediatorja prek pogovora sprejmeta sporazumni dogovor, s katerim bodo zadovoljni vsi udeleženi. Mediacija v šoli spodbuja pozitivno komunikacijo – mlade spodbuja k temu, da svoje konflikte rešujejo tako, da prisluhnejo drug drugemu, razvijajo kritično mišljenje in veščine razreševanja konfliktov.

MEDIACIJA NA NAŠI ŠOLI

Kot je že omenjeno že v uvodu, smo se na naši šoli za pristop k mediaciji in izobraževanje odločili skupaj z vodstvom. Po dogovoru na eni izmed pedagoških konferenc so vsi zaposleni prejeli program in prijavnico za osnovno izobraževanje za mediatorje ter zloženko Zavoda ARSIS⁴ (ki ga je kot izvajalca izbralo vodstvo). Zavod ARSIS je izvajal transformativno mediacijo, katere vrednost ni le v konkretnem reševanju problemov. Dodatno omogoča tudi osebnostno oziroma moralno rast ter transformacijo, kar pomembno prispeva k oblikovanju

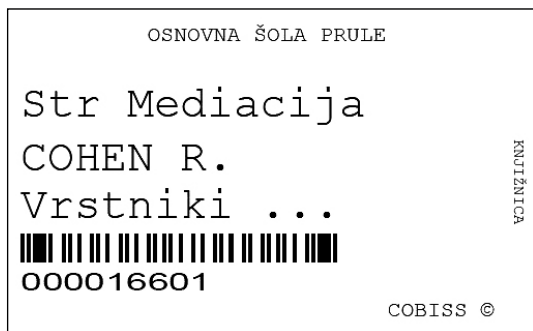
³ Spletna stran zavoda: <http://www.rakmo.si/mediacija/solska-mediacija.html>.

⁴ Več o zavodu: <http://www.arsis.si>.

osebne integritete. Družbo in posameznika spreminja, saj teži tudi k boljšim medosebnim odnosom. Transformativna mediacija je zato pomembna tudi kot socialni proces v družinski in institucionalni vzgoji, saj nudi pozitiven vzorec dobrih medsebojnih odnosov na vseh ravneh in v vseh okoljih. Za izobraževanje se je odločilo 12 strokovnih delavk, ki so opravile vse potrebno.

Po opravljenem izobraževanju so šolsko mediacijo predstavile na sestanku učiteljskega zbora. Koordinatorica mediatorjev na šoli je socialna pedagoginja Manja Brinovšek. Kot koordinatorica je s šolskim knjižničarjem sodelovala pri izboru ter naročanju knjig, iger, brošur in preostalega gradiva. Skupaj sta izdelala informativno zgibanko, ki je učencem na voljo v knjižnici. V knjižnici je tudi posebna polica z gradivom o mediaciji, kjer učenci dobijo dodatna pojasnila ter se informirajo, raziskujejo in se dodatno seznani z vsebinami. Knjižničar je gradivo posebej označil, da ga je lažje najti v katalogu, ter pripravil in označil posebne police (oznaka police je enaka oznaki na nalepki). Za učitelje je na voljo tudi nekaj primernih socialnih in namiznih iger, ki so uporabne pri mediaciji.

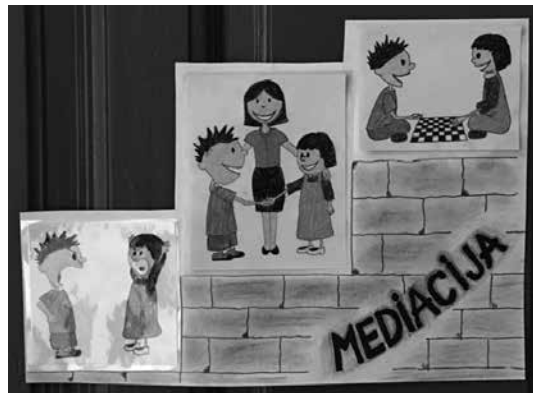
Mediatorke so na kratko predstavile mediacijo ter postopke, prostor, namenjen mediaciji, in urnik. Razdelile so tudi zloženke. Šolo so opremile z barvnimi oznakami in plakati o mediaciji.

Slika 1: Nalepka gradiva, ki se nahaja v učiteljski knjižnici na policah, namenjenih mediaciji.

Nato je bila na vrsti predstavitev mediacije učencem. Od 1. do 5. razreda je posamezna mediatorka poskrbela za dogovor z razredničarkami, kdaj bi potekala predstavitev in kako. Učenci od 6. do 9. razreda so imeli predstavitev v času razrednih ur (temi so namenili 15 minut). Mediatorke so na kratko predstavile mediacijo ter postopke, prostor, namenjen mediaciji, in urnik. Razdelile so tudi zloženke. Šolo so opremile z barvnimi oznakami in

plakati o mediaciji. Ravno tako so vidno označile vrata v prostor za mediacijo ter izdelale informativno zloženko (ta je na voljo na spletni strani šole <https://www.osprule.si/2016/09/27/mediacija/>).

Slika 2: Eden izmed plakatov, nameščen na vratih razreda.

Tudi za starše je šola večkrat organizirala predavanja in delavnice na temo mediacije. Eno izmed bolj obiskanih predavanj in delavnico za starše učencev od 1. do 5. razreda, z naslovom *Pomen in vrednost mediacije v vzgoji*, je izvedla

Slika 3: Vabilo za starše, ki je bilo objavljeno na oglasni deski šole.

Za zelo dobro implementacijo mediacije so se izkazali organizirani dnevi dejavnosti za posamezne razrede.

predavateljica Ivanka Marić (Zavod Arsis). V uvodu je podala nekaj splošnih informacij o mediaciji. Nato je sledila igra vlog v trojicah (reševanje problemov) in podelitev izkušenj v skupini.

Na šoli smo izvedli dodatno izobraževanje za vse strokovne delavce (seznanitev s potekom mediacije, gradivom, smislom ter umestitvijo v zakonske okvire), učencem smo nudili organizirano pomoč, poleg tega pa potekata še dve interesni dejavnosti na temo mediacije. Pri interesni dejavnosti je bila ena izmed uvodnih ur namenjena tudi zbiranju in pregledovanju literature na temo mediacije, kar so učenci pripravljali skupaj z učitelji in s knjižničarjem. Preverili so COBISS-katalog naše šole in vzajemni katalog COBIB, ki zajema vse slovenske knjižnice. Našli in zapisali so kar nekaj virov, ki jih na šoli še nismo imeli in smo jih nato tudi dokupili.

Za zelo dobro implementacijo mediacije so se izkazali organizirani dnevi dejavnosti za posamezne razrede. Naj omenim le nekaj primerov. Kulturni dan za prvo- in drugošolce je bil preplet ogleda predstave in likovnega postvarjanja ter navezovanja na temo mediacije. Učenci so prek filmskih junakov spoznavali, da so lahko razlike, ki jih motijo, tudi dragocene. Za učence od 6. do 9. razreda smo ob različnih priložnostih izvedli kulturni dan z naslovom Konstruktivna komunikacija. Vsebina je bila vezana na področje šolske mediacije. Učenci so bili razdeljeni v tri mešane skupine, vsako je vodila ena mediatorka. Prek različnih socialnih iger, ki so potekale v parih, v manjših skupinah ali individualno, so spoznavali različne oblike konstruktivne komunikacije, razvijali komunikacijske spretnosti in se učili pozitivnih komunikacijskih veščin, razvijali občutek enakovrednosti, pomembnosti in sprejetosti v skupini, spoznavali sami sebe pri svojih ravnanjih, razvijali občutek zaupanja vase in v drugeter občutek za sposobnost reševanja problemov in konfliktnih situacij.

Omenimo še nekaj, s šolsko knjižnico povezanih, primerov, pri katerih je pomagala izvedba šolske mediacije: Prvi primer se nanaša na situacijo v povezavi s knjižničnim gradivom, ki se je pripetila med poukom, ko so učenci za

delo uporabljali izposojeno knjižnično gradivo. Dva učenca sta med uporabo knjige le-to tako poškodovala, da jo je bilo treba nadomestiti. Posredovanje mediatorke je bilo potrebno pri ugotavljanju odgovornosti glede poškodbe knjige. Učiteljica je predlagala, da bi težavo odpravili s pomočjo mediacije. Učenca sta se strinjala, prav tako knjižničar. Mediativni pogovor, ki je potekal v knjižnici, je pripeljal do rešitve spora, s katero so se vsi strinjali.

Ravno tako je bila mediacija potrebna v povezavi z izgubljenim knjigo, ko učenec doma ni povedal za dogodek. Kasneje, po mediaciji, smo ugotovili, da je bila za dogodek kriva druga oseba, ki je odtujeno knjigo tudi vrnila.

Omeniti velja še dogodek v knjižnici, kjer sta se dva učenca prepirala o peresnici in njeni vsebini, hkrati pa je bil po naključju navzoč tudi učenec vrstniški mediator. Težavo so rešili sami, brez posredovanja knjižničarja. Po končanem dogodku je vrstniški mediator obvestil knjižničarja in o dogodku poročal tudi na naslednjem srečanju z mentorici.

SKLEP

Mediacija je ena izmed oblik alternativnega reševanja sporov. V procesu mediacije osebi, ki sta sprti, s pomočjo nevtralne osebe (mediatorja) prek pogovora iščeta sporazumni dogovor, s katerim bodo zadovoljni vsi deležniki. Zato lahko v vsakdanjem življenju poznavanje mediacije in uporaba mediativnih načinov reševanja konfliktov pomembno prispevata k pozitivni komunikaciji ter ustvarjalnemu reševanju problemov. Gre za stalni vzorec strpnega urejanja medsebojnih odnosov, medsebojnega priznavanja, opolnomočenja itd. Na šoli smo tako nekajkrat izvedli izobraževanje za strokovne delavce o mediaciji za vsakdanjo rabo. Teoretični del je predstavila vabljen predavateljica, nato pa so šolske mediatorke z vsemi navzočimi izvedle skupinsko delo. Prav tako je pomembno, da so starši učencev obveščeni o mediaciji in da jo podpirajo, saj se tako učenci lažje odločajo za tako reševanje sporov.

V prispevku sem predstavila mediacijo in njeno zakonsko umestitev v osnovne šole ter njene učinke in načine, kako jo na šoli vključu-

**Vrstniška mediacija
povečuje socialno
opremljenost mladih
ter zmanjšuje nasilje
med njimi.**

jemo v šolski vsakdan (uporabnost pri večini situacij, s prostovoljnim vključevanjem deležnikov). Pomembna je tudi šolska knjižnica, ki je učencem in pedagoškim delavcem na voljo ves čas njihovega izobraževanja in jim zagotavlja literaturo ter včasih nudi tudi prostor za opravljanje mediacije.

Naj sklenem z mislijo: »Če je učencem dovoljeno napraviti in popravljati napake, je večja verjetnost, da bodo pripravljeni spreminjati vedenje, da bodo izgrajevali pozitivno samopodobo in samospoštovanje, da bodo lažje razumeli napake drugih in razvijali svojo strpnost.« (Priporočila, 2008, str. 20)
Vrstniška mediacija povečuje socialno oprem-

ljenost mladih ter zmanjšuje nasilje med njimi. Poleg tega uči, ozavešča in širi družbene vrednote, kot so nenasilna komunikacija, spoštovanje, pravičnost, poštenje, odgovornost, sožitje, mirno in kakovostno sobivanje, ter krepi pozitivno samopodobo in spodbuja osebnostno rast ter razvoj mladostnikov.

Morda se je komu izobraževanje za mediatorja zdelo zares obsežno in naporno, vendar lahko iz osebnih izkušenj zapišem, da je končni izkupiček poleg naziva tudi ta, da zelo veliko pridobite na osebnostni ravni, znanje pa dejansko lahko uporabite na vseh področjih življenja in delovanja. ●

Literatura

- Cohe, Richard L. (2012). Vrstniki razrešujejo konflikte: vrstniška mediacija v šolah. Ljubljana: Zavod RAKMO.
- Marič, I. (2010). Šolska mediacija kot vzgojna dejavnost. Celje: Zavod Arsis, center za mediacijo in razvoj nove kulture odnosov.
- Marič, I. (2010). Vrstniška mediacija: gradivo za usposabljanje vrstniških mediatorjev v osnovnih in srednjih šolah. Celje: Zavod Arsis.
- Mediacija v teoriji in praksi: veliki priročnik o mediaciji (2011). Ljubljana: Društvo mediatorjev Slovenije.

- Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/doc/Priporocila_vzgojni_nacrt_25_8_08.doc.
- Vzgojni načrt OŠ Prule (2017). Ljubljana: Osnovna šola Prule.
- Zakon o osnovni šoli. Uradni list RS, št. 46/16. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>.

MANJA BRINOVŠEK, univ. dipl. soc. ped., je zaposlena kot socialna pedagoginja na Osnovni šoli Prule v Ljubljani.
Naslov: Prule 13, 1000 Ljubljana
E-naslov: manja.brinovsek@guest.arnes.si